

EVRENSEL TEMEL GELİR: YOKSULLUK, GELİR EŞİTSİZLİĞİ VE TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜME KARŞI BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Ubeydullah ŞENER

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, İktisadi ve İdari Programlar Bölümü, Pazarlama Pr; ORCID: 0000-0002-3170-7418, ubeydullah.sener@manas.edu.kg

Şener, Ubeydullah. "Evrensel Temel Gelir: Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Teknolojik Dönüşüme Karşı Bir Çözüm Önerisi". ulakbilge, 93 (2024/3): s. 143–150. doi: 10.7816/ulakbilge-12-93-02

ÖZ

Evrensel Temel Gelir (ETG), herhangi bir test veya koşula bağlı kalmadan tüm vatandaşlara devlet tarafından düzenli nakit ödemeyi taahhüt eden radikal bir sosyal politika önerisidir. Yoksulluk ve gelir eşitsizliği ile mücadelede öne çıkan bu uygulama, tarih boyunca farklı bölgelerde gündeme gelmiştir. Günümüzde Covid-19 pandemisinin yol açtığı ekonomik ve sosyal sorunların çözümü için ekonomistler ve karar alıcılar tarafından yeniden yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada ETG'nin yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin azaltılmasındaki potansiyeli ve son yıllarda hızla gelişen otomasyon ve yapay zekâ destekli üretim modellerinin neden olduğu iş kayıplarıyla mücadeledeki rolü incelenmektedir. Ayrıca bu uygulamanın finansman zorlukları, işgücüne katılım üzerindeki etkileri ve mevcut sosyal yardım sistemleriyle ilişkisi detaylı bir şekilde analiz edilmektedir. Çalışmanın bulguları, ETG'nin yoksulluk ve gelir eşitsizliği ile mücadelede önemli bir potansiyele sahip olduğunu, ancak doğal kaynaklardan yoksun ülkelerde bütçe üzerindeki yükünün dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Teknolojik dönüşümün birçok sektörü derinden etkileyeceği göz önüne alındığında, ETG'nin bu tür yapısal dönüşümlerle mücadele etmek için etkili bir araç olabileceği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Temel Gelir, Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği, Teknolojik İşsizlik, Sosyal Güvenlik

Makale Bilgisi:

Geliş: 25 Şubat 2024

Düzeltilme: 19 Haziran 2024

Kabul: 1 Temmuz 2024

Giriş

Evrensel Temel Gelir (ETG), gelir ve istihdam durumuna bakılmaksızın bir toplumun tüm üyelerine devlet tarafından belirli bir nakit ödeneği taahhüt eden yenilikçi bir politika önerisi olarak tanımlanmaktadır. Ütopik bir fikirden uygulanabilir bir sosyal politikaya evrilen ETG, dünyanın pek çok yerinde özellikle de gelişmiş refah ekonomilerinde kamu politikası tartışmalarında giderek daha fazla ilgi görmektedir. Sosyal refah programlarının karmaşıklığı kaynak israfına yol açmakta, yoksulluk ve gelir eşitsizliği gibi sorunlarla mücadelede yetersiz kalmaktadır. Ayrıca teknolojik dönüşümle birlikte emeğin istihdam dışına itilmesiyle ortaya çıkabilecek ekonomik ve sosyal sorunlar, sosyal refah programlarının yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu öneri, yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltmak, teknolojik işsizlikle mücadele etmekle birlikte ekonomik güvencesizliği ortadan kaldırmak amacıyla tasarlanmıştır.

Ütopik bir fikirden uygulanabilen somut bir para politika önerisine evrilen ETG, 16. yüzyıldan beri dünyanın farklı yerlerinde gündeme gelse de evrensel olarak uygulanma imkânı bulamamıştır. Ancak Covid-19 salgınıyla birlikte siyasi ve ekonomik çevrelerde yeniden tartışılmaya başlanmış ve yoğun olarak pilot projeler hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin yanı sıra İran, Hindistan, Moğolistan ve Kenya’da farklı pilot projeler yürütülmektedir. Özellikle Y Combinator, Meta Inc, Amazon gibi Silikon Vadisi teknoloji şirketlerinin ekonomik güvencenin sağlanması ve otomasyonun istihdam üzerindeki etkilerine bir çözüm olarak destekleyici beyanatları uygulamayı daha popüler hale getirmiştir (Bidadanure, 2019).

Tarihsel olarak bakıldığında ETG fikri genel olarak sol fraksiyonlarla ön plana çıkmış olsa da birçok ideolojiye ve farklı felsefi temellere dayanmaktadır. Örneğin Thomas Paine ETG’yi “herkes için doğuştan gelen bir hak”, Joseph Charlier “bölgesel temettü” ve James Meade ise “sosyal temettü” olarak savunmuştur (Paine 1797, Charlier 1848, Meade 1935). Ayrıca neoliberalist ekolün öncüsü kabul edilen Milton Friedman (1962) gelir eşitsizliğini azaltmak için ETG’nin farklı bir versiyonu olan Negatif Gelir Vergisi’ni (NGV) önerisini geliştirmiştir (Friedman 1962).

Bu çalışma, ETG’nin tarihsel sürecini irdelenmekte ve farklı ülkelerdeki pilot uygulamaların sonuçlarını analiz ederek sosyal, siyasal, ekonomik ve toplumsal etkileri değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalar, ETG’nin hane halklarının ve bireylerin yaşam kalitesini üzerinde olumlu etkileri olduğunu ancak uygulamanın mali kaynak temininde önemli zorluklarla karşılaştığını göstermektedir. Ayrıca ETG’nin uygulaması ülkelerin sosyoekonomik durumuna göre şekillenmekte ve mali kaynakların ve mevcut refah programlarının etkin kullanımı ile birlikte önerilmektedir.

Evrensel Temel Gelir Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Evrensel Temel Gelir kavramı, herhangi bir test ve koşula bağlı kalmadan, temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla tüm bireylere ödenen düzenli nakit gelir desteğini ifade etmektedir. Bu kavram, bireylere belirli bir geliri garantilemeyi amaçlayarak, yoksulluk ve gelir eşitsizliği gibi sorunlara çözüm getirmeyi hedeflemektedir. Bu fikir tarihsel süreç içerisinde farklı ideolojik ve politik hareketlerden etkilenmiştir.

ETG’nin kökenleri üzerine yapılan çalışmalar, bu fikrin ilk uygulamasını antik Atina şehir devletine kadar götürmektedir (Widerquist, 2024). Bununla birlikte, temel olarak üç ana tarihsel kökene dayanmaktadır. İlk olarak, 15. yüzyılın sonlarına doğru herkes için temel bir gelir fikri ortaya atılmıştır. İkinci olarak, 18. yüzyılda bireylere bir defaya mahsus toplu ödeme yapılması fikri ağırlık kazanmış ve son olarak 19. yüzyılın ortalarına doğru temel gelir fikri yeniden tartışmaların odağı haline gelmiştir.

ETG, tarihsel süreç içerisinde birçok bilim adamı tarafından şekillendirilmiş olsa da bu uygulamanın fikir babasının kim olduğu konusunda net bir uzlaşma sağlanamamıştır. Ancak İspanyol düşünür Juan Luis Vives (1492-1540) en önemli öncülerinden biri olarak kabul edilmektedir. Devletin sistematik olarak yoksullukla mücadele etmesi gerektiğini belirten Vives, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasının ahlaki bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir (Vives, 1526).

Thomas More’un 1516 yılında yayımlanan *Ütopya* adlı eseri ETG modelinin erken dönem modellerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu eserde, bireylerin gelir ve istihdam durumlarına bakılmaksızın devlet tarafından temel bir gelirin sağlandığı ideal bir ada toplumu tasvir edilmektedir. More, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için asgari ihtiyaçlarının karşılanmasını devletin asli görevlerinden biri olarak kabul etmiştir. More’un yakın arkadaşı olan Vives de bu görüşü savunmuş ve hırsızlığı önlemek için herkese asgari bir gelir sağlanmasını savunmuştur (Adaman vd. 2021).

Benzer şekilde, Thomas Spence (1796) herkesin toprak üzerinde eşit haklara sahip olduğunu savunurken, Thomas Paine (1809) 21 yaşın üzerindeki yetişkinlere belirli bir ödeme yapılmasını ve 50 yaşın üzerindeki bireylere emekli maaşı benzeri bir aylık bağlanması gerektiğini savunmuştur. 19. yüzyılda Charles Fourier ve yakın arkadaşı Belçikalı hukukçu Joseph Charles "bölgesel temettü" fikrini öne sürerken, Nobel Ödüllü ekonomist Milton Friedman (1962) "Negatif Gelir Vergisi'ni" savunmuştur.

Son olarak, Covid-19 salgını nedeniyle küresel olarak istihdam ve gelir durumunda bir kırılma yaşanmış ve toplumların büyük bir kısmı düzenli gelirden mahrum kalmıştır. Ülkeler bu sorunlarla mücadele etmek için Evrensel Temel Gelir benzeri uygulamalara başvurmuştur.

1. Evrensel Temel Gelirin Ekonomik ve Sosyal Etkileri

Evrensel Temel Gelir, herhangi bir test veya şarta bağlı kalmadan tüm bireyler için koşulsuz bir gelir politikası olarak ekonomik ve sosyal etkileri açısından geniş bir tartışma alanı sunmaktadır. Bu uygulama, ekonomik dengesizliklerle mücadele etmeyi ve sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda ETG'nin ekonomik ve sosyal etkileri farklı perspektiflerden tartışılmaktadır.

1.1. Ekonomik Etkileri

i) *Yoksulluğun Azaltılması*: ETG'nin en önemli etkilerinden biri yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisi gösterilmektedir. Düzenli bir geliri olmayan yoksul bireylere herhangi bir şarta bağlı olmaksızın aktarılan nakit transferleri, bu kişilerin maddi durumlarını iyileştirmektedir (Standing, 2017). Ayrıca Dünya Bankası tarafından yapılan çalışmalar, ETG ve benzeri nakit transfer uygulamalarının bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ve yoksullukla mücadelede oldukça etkili olduğunu göstermiştir (Evans ve Popova, 2014).

ii) *Gelir Eşitsizliği ile Mücadele*: ETG uygulamasının gelir eşitsizliğiyle mücadelede etkili olduğu ve özellikle yoksul kesimlere aktarılan mali transferlerin onların satın alma güçlerini artırdığı ve refah oranlarında önemli artışa yol açtığı gösterilmektedir (Doğan ve Aslan, 2022). ETG uygulaması ulusal geliri yeniden dağıtarak sosyal gelir adaletinin sağlanmasında yardımcı olmaktadır. Böylece zenginlerden yoksul kesimlere aktarılan nakit transferleri gelir eşitsizliğini azaltarak sosyal gelir adaletine katkıda bulunmaktadır. Düzenli gelire ekonomik güvenceye kavuşan bireyler, girişimcilik ve küçük ölçekli yatırım yapma fırsatı bulmakta, yoksulluk kısır döngüsünden çıkarak üretim sürecine katılabilmektedir.

iii) *İstihdam Üzerindeki Etkisi*: Teknolojik ilerlemeye bağlı olarak yapay zekaya dayalı otomasyon sistemlerinin ve akıllı cihazların yoğun kullanılması nedeniyle işgücüne olan talep azaltmakta ve dolayısıyla işsizliğin ortaya çıkacağı endişesi yaşanmaktadır. Yapılan çalışmalar yapay zekâ ve robot teknolojisi kaynaklı işsizliğin artacağını ve gelecekte işgücü piyasasında önemli değişim ve dönüşüm yaşanacağı öngörülmektedir. Oxford Economics'ın tarafından 2019 yılında yayınlanan bir rapora göre, 2030 yılına kadar dünya genelinde imalat sektöründe yaklaşık 20 milyon kişinin işini robotlara devredeceği öngörülmektedir (Oxford Economics, 2019). Öte yandan Dünya Ekonomik Forumu'na göre 2025 yılına kadar yapay zekâ ve robot teknolojilerinin ilerlemesiyle yaklaşık 97 milyon yeni iş imkânı meydana geleceği tahmin edilmektedir (Euro News, 2022).

iv) *Ekonomik Güvence*: ETG, ekonomik güvencesizliği ortadan kaldırmasında yardımcı olmaktadır. Kenya'da yapılan bir çalışmada nakit transferi desteği alan bireylerin beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara daha fazla kaynak ayırdığı gözlemlenmiştir (Haushofer ve Shapiro, 2016).

1.2. Sosyal Etkileri

i) *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*: ETG'nin ekonomik etkilerinin yanında sosyal ve toplumsal etkileri de dikkat çekmektedir. Özellikle yoksul hanelerde kadınların ekonomik olarak güçlenmesi, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yeni bir bakış açısı yaratmaktadır. Hindistan'da yapılan çalışmalar, kadınların ekonomik özgürlüğünün elde edilmesinin hane içi karar alma süreçleri üzerindeki olumlu etkisi gözlemlenmiştir (Davalva vd. 2015).

ii) *Ruh Sağlığı*: ETG'nin sağladığı ekonomik güvence, bireylerin ruh sağlığı üzerinde olumlu etkileri dikkat çekmektedir. Kanada'da yapılan çalışmalar, koşulsuz nakit ödemelerin bireylerin, stres, kaygı ve gibi psikolojik rahatsızlık düzeylerini azalttığı ve bireyler arasındaki sosyal ilişkileri güçlendirdiğini göstermiştir (Forget, 2011).

iii) *Sosyal Adalet*: ETG, milli gelirin yeniden dağıtılması yoluyla gelir eşitsizliğinin giderilmesinde önemli bir araçtır. Yoksullara aktarılan nakit transferleri, sosyal gelir adaletinin düzenlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Dünya Ekonomik Forumu, nakit ödemelerin sosyal hareketliliğin artırılması ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması üzerindeki potansiyel etkisini vurgulamıştır (World Economic Forum, 2019).

2. Küresel Deneyimler ve Önemli Pilot Uygulamaları

Evrensel Temel Gelir, yoksulluk ve gelir eşitsizliği ile mücadeleye yönelik bir sistem olup, herhangi bir koşul olmaksızın herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik nakit ödemeye dayanmaktadır. Bu sistemin uygulanabilirliğine yönelik yapılan pilot projeler sadece ekonomik ve sosyal etkileri açısından değil, aynı zamanda finansman kaynaklarının bulunması açısından da önemlidir. Dünya çapında uygulanan pilot projeler ve ampirik çalışmalar, ETG'nin ekonomik ve sosyal etkilerini değerlendirme fırsatı sağlamıştır. Bu uygulamalar ETG'nin fizibilitesi ve potansiyel etkileri hakkında somut veriler sağlamaktadır.

2.1. Finlandiya (2017- 2018)

Son yıllarda ETG uygulaması kapsamında yürütülen en önemli pilot proje 2017- 2018 yılları arasında Finlandiya'da gerçekleşmiştir. Proje kapsamında, herhangi bir iş arama durumuna bağlı olmaksızın 2.000 işsiz bireye iki yıl boyunca 560 Euro ödeme yapılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, bireylerin stres ve kaygı durumlarında önemli azalma ve refah düzeylerinde olumlu bir artış görülmüş ancak iş arama durumunda kayda değer bir artış olmadığı tespit edilmiştir (Kangas vd. 2020). Buna göre ETG'nin sağlık ve yaşam kalitesinde önemli bir artışa yol açtığı, ancak istihdam durumunda kayda değer bir değişiklik meydana getirmediği gösterilmiştir.

2.2. Kanada (1974- 1979)

Kanada'nın Manitoba kasabasında gerçekleştirilen *Mincome* adlı proje, ETG uygulaması benzeri nakit bir ödeme garanti sistemini test etmeyi amaçlamıştır. Buna göre, gelirleri belirli bir seviyenin altında olanlara yoksulluktan kurtulmaları için ek ödemeler yapılmıştır. Proje sonucunda sağlık kuruluşlarına başvuru sayısında azalma, eğitim, beslenme ve insani gelişim endekslerde olumlu etkiler görülmüştür. Bununla birlikte bireylerin boş zaman tercihlerinde kısmi bir artış yaşandığı tespit edilmiştir (Forget, 2011).

2.3. Hindistan (2011- 2013)

Hindistan'da 2011-2013 yılları arasında ETG uygulaması kapsamında birçok pilot proje yürütülmüştür. Genellikle kırsal alanlarda yürütülen bu projelerde, düzenli ödemeler yapılan köyler ile herhangi bir ödeme almayan köyler karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre düzenli ödeme alan bireylerin okula devam oranlarının arttığı, düzenli beslenme ve genel sağlık durumunda önemli iyileşmeler olduğu görülmüştür. Özellikle yerel düzeyde ekonomik faaliyetlere katılımlarında önemli artış olduğu belirtilmiştir (Sarath vd. 2015). Bu bulgular ETG'nin yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltmada etkili bir araç olabileceğini göstermektedir.

2.4. Namibya (2008- 2009)

İklim ve coğrafi koşullar nedeniyle yoksulluk ve gelir eşitsizliği ile mücadele eden Namibya, bu sorunların çözümü için 2008-2009 yılları arasında Otjivero-Omitara bölgelerinde bir pilot proje uygulamıştır. Bu proje kapsamında bu bölgedeki tüm bireylere koşulsuz olarak 100 Namibya doları (yaklaşık 5,5 USD) ödenmiştir. Bunun sonucunda suç oranlarında %42'lik bir azalma, okul devamsızlığında düşüş, ekonomik faaliyetlerde ve yerel pazarlarda canlanma sağlanmıştır. Bu projenin ulusal GSYH'nin %2,2'sine eşdeğer olduğu bildirilmiştir (Haarmann ve Haarmann, 2012). Buna göre, özellikle yoksulluk kaynaklı toplumsal sorunlarla mücadelede ETG uygulamasının olumlu etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

2.5. Kenya (2016- 2028)

Kenya'nın Siaya ve Bomet kasabalarında 24 Ekim 2016 tarihinde başlatılan ve 2028 yılına kadar sürmesi planlanan temel gelir deneyi, bugüne kadar gerçekleştirilen en uzun deneylerden biri olarak dikkat çekmektedir. ABD menşeli GiveDirectly Vakfı tarafından finanse edilen projenin bütçesi 32 milyon dolar ve 14.000 haneye (20.5000 kişi) nakit transferi yapılmaktadır. Yoksulluk oranının oldukça yüksek olduğu ve bireylerin günlük ortalama gelirinin 1 doların altına olduğu bölgede, hanelere aylık yaklaşık 22 dolar nakit transferi yapılmaktadır. Sonuç olarak açlık oranı %68'den %57'e düşmüş, yoksulların temel hizmetlere erişimi önemli ölçüde artmış, eğitim ve sağlık kurumlarına başvuru sayısında %10 azalma olmuş, stres ve kaygı düzeylerinde önemli iyileşmeler sağlanmıştır (Aizenman, 2023). Özellikle yoksulluk oranlarının yüksek olduğu bölgelerde nakit transferi destekleri, hanelerin gıda, barınma ve temiz suya erişiminin sağlanmasında büyük rol oynamaktadır. Gelişmiş refah devletlerinde gelir eşitsizliği ön planda iken, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk üzerindeki etkisi dikkat çekicidir.

ABD/ Stockton (2019- 2021)

ABD başkanlık seçimlerinde Andrew Yang'ın ETG'yi politikasının merkezine koymasıyla ABD'deki popülaritesi artmıştır. Bu kapsamda 2019 yılında Stockton/ Kaliforniya'da herhangi bir koşul olmaksızın rastgele seçilen 125 kişiye aylık 500 dolar nakit ödeme yapılmıştır. Araştırma sonucunda bireylerin refah seviyelerinin yükseldiği ve tam zamanlı işlerde istihdam edilme oranının yükseldiği kaydedilmiştir. Ayrıca bireylerin ekonomik faaliyetlerinde önemli bir artışla birlikte ekonomik üretkenlikle ve yaşam kalitesi üzerindeki olumlu etkileri olduğu

belirtmiştir (West vd. 2021). ETG ve benzeri nakit programları, ABD ve diğer gelişmiş batı ülkelerinde sosyal yardım programlarının etkin ve verimli bir şekilde uygulanamamasının bir sonucu olarak sıklıkla tartışılmakta ve pilot projeler kapsamında hayata geçirilmektedir. Ve sıklıkla pilot projeler kapsamında hayata geçirilmektedir.

2.6. ABD/ Alaska (1982- devam ediyor)

Alaska, 1982 yılından bu yana Alaska Daimî Fonu (ADF) aracılığıyla dünyanın en uzun soluklu evrensel temel gelir deneyini yürütmektedir. Petrol gelirlerinin bir kısmı ADF'ye aktarılmakta ve her yıl Alaskalılara eşit olarak dağıtılmaktadır. Petrol gelirlerine bağlı olarak, dağıtılan ortalama miktar 1,000-2,000 dolar olmuştur (Jones ve Mrinescu, 2020). Bu uygulama sonucunda yararlanıcıların tüketim harcamalarında önemli artış yaşanmış, özellikle yerel ekonomilerin canlanmasına yol açmıştır. Bununla birlikte ETG uygulamasının istihdam üzerinde negatif bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğu ve hanehalkı ekonomik güvenliğinden dolayı girişimcilik ve yatırım harcamalarında olumlu etkileri tespit edilmiştir (Jones ve Mrinescu, 2020). Ödemelerin yıllık yapılmasından dolayı bazı eleştiriler getirilirken, doğal kaynaklardan elde edilen gelirden dolayı vergi yükü olmamasından dolayı uygulanması ve sürdürülebilirlik açısından ETG uygulamasında iyi bir fikir olarak gösterilmesinde önem arz etmektedir.

2.7. İran (2011- devam ediyor)

Bugüne kadarki en kapsamlı Evrensel Temel Gelir programı 2011 yılından bu yana İran'da uygulanmaktadır. Program, doğal gaz ve petrol gelirleri üzerindeki sübvansiyonların kaldırılması ve elde edilen gelirin bu programa aktarılmasıyla başladı. Kaldırılan sübvansiyonların olumsuz etkisini hafifletmek için hükümet tüm vatandaşlara 455.000 İran Riyali (yaklaşık 40 ABD doları) ödemiştir. Bu program, tüm bireyleri kapsamı açısından dünyadaki ETG programına en yakın program olarak adlandırılmıştır. Önceki ekonomik sübvansiyonların (fosil yakıt, gıda ve su) değiştirilmesinden elde edilen gelirle finanse edilmiştir. Yoksullukla mücadele etmeyi, gelir eşitsizliğini azaltmayı ve ekonomik verimliliği artırmayı amaçlamıştır. Bu program sonucunda, yoksul hanelerin beslenme, barınma ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkiler gözlemlenmiş ve kadınların istihdam oranı önemli ölçüde artmıştır (Salehi-Isfahani ve Mostafavi-Dehzooci, 2016). Kısa vadede enflasyon ve ekonomik dalgalanmalar yaşansa da uzun vadede ulusal paranın değer kaybetmesi satın alma gücünde önemli bir düşüşe yol açmış ancak işgücü arzı üzerinde olumsuz bir etki görülmemiştir.

3. Evrensel Temel Gelirin Avantaj ve Zorlukları

Evrensel Temel Gelir, sosyal ve ekonomik refah sistemlerine yeni bir bakış açısı getirmesi, bürokratik engeller ve tüm sosyal yardım programlarının belirli bir sistem üzerinden yürütülmesi açısından oldukça etkili bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Ancak istihdama etkileri, evrensel uygulanması ve finansman kaynağı açısından eleştirilmektedir.

ETG'nin avantajlarından biri, istihdam durumlarına ve kişisel servetlerine bakılmaksızın bireylerin temel ihtiyaçlarını garanti altına alarak aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılmasında etkili olmasıdır (Evans ve Popova, 2016). Özellikle yoksulların alım gücünü artırarak temel ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini sağlar. Bu bağlamda ekonomik bağımsızlığını kazanan bireyler daha iyi koşullarda çalışabilmekte ve patronlara karşı pazarlık güçlerini artırmaktadır. Ve böylece ekonomik kısır döngüden çıkmak için de destek sağlar. ETG'nin ikinci bir avantajı, toplumsal milli gelirin yeniden dağıtılması yoluyla zengin ve yoksullar arasındaki gelir eşitsizliğini azaltmasıdır. Yapılan çalışmalar ETG'nin ekonomik eşitsizliklerle mücadelede etkili bir sosyal politika olduğunu göstermiştir (Van Parijs ve Vanderborght, 2017). Gelirin yeniden dağılımı, özellikle alt gelir grupları için beslenme, barınma ve sağlık gibi temel insani ihtiyaçların karşılanmasında etkin bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla yoksulların temel ihtiyaçlarının karşılanması onlara ekonomik güvence sağlamakta, yaşam kalitesinin ve toplumsal refahın artmasında da etkili olmaktadır. Üçüncü bir avantajı ise teknolojik işsizliğe karşı koruma sağlamasıdır. Yapay zekâ ve robotların istihdamda yoğun olarak kullanılması işgücüne olan talebi azaltmaktadır. Dolayısıyla istihdamdan çekilen ve herhangi bir gelir elde etmeyen bireyler ekonomik güvencesizlikle karşı karşıya kalmaktadır. 2030'a kadar dünya genelinde sanayi, imalat ve hizmet sektöründe büyük bir değişim yaşanacağı, otomasyon ve robotların emeğin yerini alacağı öngörülmektedir (Oxford Economics 2019, Ford 2019).

ETG'nin karşılaştığı ilk zorluk finansman konusudur. Evrensel kapsamın ulusal bütçelere mali yük getireceği ve uzun süre sürdürülmesini zorlaştıracığı yönünde endişeler bulunmaktadır. Özellikle büyük nüfusa sahip ülkelerde bu uygulamanın getireceği mali yükün GSYİH üzerinde baskı yaratacağı yönünde eleştiriler bulunmaktadır (OECD, 2017). İkinci olarak, iş motivasyonu üzerindeki olumsuz etkiye ilişkin endişeler dile getirilmektedir. Özellikle gelişmiş batı ekonomilerinde yeterli gelir elde eden bireylerin boş zamanı tercih edeceği ve bunun da çalışma motivasyonlarını olumsuz etkileyeceği belirtilmektedir (Friedman, 1962). Üçüncüsü ise sosyopolitik direnç ve ideolojik etkilerdir. İşverenler ve zenginler üzerindeki vergi yükünü artıracacağı beklentisi

nedeniyle buna karşı çıkıyorlar. Bu tür uygulamaların verimsiz ve etkisiz olduğunu savunmakta ve ideolojik olarak da karşı çıkılmaktadır (Torry, 2020). Ayrıca ETG ve benzeri uygulamaların kamudan destek alması sosyopolitik kaygılar ve seçmen kitlesinin sosyoekonomik yapısından dolayı destekler sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle, ETG uygulamasının hem avantajları hem de dezavantajları olduğu yaygın olarak tartışılmaktadır. Özellikle ETG uygulamasının finansmanı ve sürdürülebilirliği konusunda daha detaylı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç

Evrensel Temel Gelir geçmişten günümüze birçok bölgede farklı zaman dilimlerinde gündeme gelmiştir. Ülkelerin ekonomik ve sosyal farklılıkları nedeniyle genellikle farklı şekillerde uygulanmıştır. ETG, yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin azaltılması ve nihayetinde ortadan kaldırılması amacıyla uygulamaya konulmuştur. Köklü bir geçmişe sahip olan ETG, farklı felsefe ve ideolojiler tarafından savunulmuştur. Bu tür uygulamaların hayata geçirildiği ülkelerde sosyal, ekonomik, sağlık ve beslenme başta olmak üzere birçok sorunla mücadelede olumlu etkileri kanıtlanmıştır. Özellikle yoksul hanelerdeki çocukların okula devam oranlarında artış, sağlık kuruluşlarına başvuru ve hastaneye yatış oranlarında belirgin bir düşüş ve daha sağlıklı beslenme oranlarında belirgin bir artış görülmüştür. Dolayısıyla ekonomik güvenceyi elde eden bireylerin yaşam kalitesinde olumlu artışlar ve ruh sağlığı üzerinde olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte düzenli gelirden yararlanan katılımcıların ekonomik faaliyetlere katılımı artmıştır. Örneğin Kenya ve Namibya'daki örneklerde kadınların yerel pazarlarda ve el işi gibi küçük çaplı ekonomik aktivitelerde önemli artışlar yaşandığı analiz edilmiştir.

Son yıllarda hızlı teknolojik gelişmeler, otomatik sistemler ve robotların istihdamı bireyleri ekonomik olarak savunmasız bırakmıştır. Bu nedenle ekonomistler ve siyasi karar alıcılar gelir eşitsizliğini azaltmak ve yoksullukla mücadele etmek için yeni yöntem ve uygulamalara başvurmuşlardır. Bu bağlamda oldukça basit ancak farklı felsefi temellere dayanan bu uygulama, bahsi geçen sorunlarla mücadelede etkili bir araç olarak görülmesine yol açmıştır. Teknolojik ve otomatik sistemler nedeniyle büyük insan kitlelerinin işlerini robotlara kaptıracağı belirtilmektedir. Bu bağlamda hiçbir gelir elde edemeyen bireylerin ekonomik, sosyal ve siyasal olarak büyük toplumsal huzursuzluklara neden olacağı, sosyal ve ekonomik dengenin bozulmasına yol açacağı beklenmektedir.

Sonuç olarak, ETG uygulamasının ekonomik ve sosyal etkileri olduğu açıktır. Ancak ülkelerin doğal kaynakları ve diğer gelirlerinin bu uygulamanın gerçekleşmesinde önemli etkenlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bu uygulamanın ülke maliyetine etkisi de farklı olmaktadır. Dolayısıyla ETG ve benzeri uygulamaları hayata geçiren ülkelerin doğal kaynaklarının ve sosyoekonomik yapısının dikkate alınması önem arz etmektedir. Ayrıca bu uygulama tek başına uygulanabileceği gibi diğer sosyal refah programları ile entegre olarak da uygulanabilir.

Kaynaklar

- Adaman, Fikret, Ahmet İnsel, ve Haluk Levent, röportaj yapan: Şeyda Öztürk. Evrensel Temel Gelir İstanbul: YapıKrediYayımları, (2021).
- Aizenman, Nurith. It's one of the biggest experiments in fighting global poverty. Now the results are in. npr, 2023.
- Bidadanure, Juliana Uhuru . «The Political Theory of Universal Basic Income.» *Annual Review of Political Science* 22 (2019): 481-501.
- Charlier, Joseph. «Solution du problème social.» 1848.
- Davala , Sarath , Renana Jhabvala, Guy Standing, ve Soumya Kapoor Mehta. *Basic Income: A Transformative Policy for India*. London: Bloomsbury, 2015.
- Doğan, Fırat Cem, ve Mehmet Hanifi Aslan. «21. Yüzyılda Gelir Eşitsizliği, Yoksulluk Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Farklı Gelir Gruplarındaki Ülkeler Üzerine Ampirik Bir Analiz.» Doktora Tezi. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2022.
- Euro News. «Robotlar insanları işsiz mi bırakacak yoksa yeni iş imkanları mı yaratacak?» 2022.
- Evans, David , ve Anna Popova. *Cash Transfers and Temptation Goods: A Review of Global Evidence*. Washington DC: World Bank Policy Research Working Paper No. 6886, 2014.
- Evans, David, ve Anna Popova. *Cash Transfers and Temptation Goods: A Review of Global Evidence*. Working Paper No. 6886, , World Bank, 2016.
- Ford, Martin. *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*. Basic Books, 2019.
- Forget, Evelyn L. «The Town with No Poverty: The Health Effects of a Canadian Guaranteed Annual Income Field Experiment.» *Canadian Public Policy* 37, no. 3 (2011): 283-305.
- Friedman, Milton. «Capitalism and Freedom.» Yazan Binyamin Appelbaum. The University of Chicago Press, 1962.
- Haarmann, Claudia, ve Dirk Haarmann. *Seeing the Sun Rise — The Realities and Hopes of the Basic Income Grant Pilot Project*. Namibia: Palgrave Macmillan, 2012.

- Haushofer, Johannes , ve Jeremy Shapiro. «The short-term impact of unconditional cash transfers to the poor: Experimental evidence from kenya.» Research output: Contribution to journal, no. 4 (2016): 1973-2042.
- Jones, Damon, ve Ioana Mrinescu. The Labor Market Impacts of Universal and Permanent Cash Transfers: Evidence from the Alaska Permanent Fund. Working Paper 24312, National Bureau of Economic Research, 2020.
- Kangas, Olli, Signe Jauhiainen, Miska Simanainen, ve Minna Ylikännö. The basic income experiment 2017–2018 in Finland : Preliminary results. Ministry of Social Affairs and Health., 2020.
- Meade, James. «Outline of an Economic Policy for a Labour Government.» 1935.
- OECD. Basic Income as a Policy Option: Can It Add Up? OECD Publishing., 2017.
- Oxford Economics. «What automation really means for jobs and productivity.» How Robots Change the World, 2019.
- Paine, Thomas. «Agrarian Justice.» 1797.
- Salehi-Isfahani, Djavad, ve Mohammad H. Mostafavi-Dehzooci. «Cash Transfers and Labor Supply: Evidence from a Large-Scale Program in Iran.» 2016.
- Sarath, Davala, Jhabvala Renana, Standing Guy, ve Kapoor Mehta Soumya. Basic Income: A Transformative Policy for India. e-books: Bloomsbury Publishing., 2015.
- Standing, G. (2017). Basic Income: And How We Can Make It Happen. Policy Press.
- Torry, Malcolm. The UK Basic Income Handbook: A Guide for Policy Makers, Activists and Advocates. Policy Press., 2020.
- Van Parijs, Philippe, ve Yannick Vanderborght. Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy. Harvard University Press, 2017.
- Vives, Juan Luis. The De Subventionem Pauperum. Çeviren A. A. Travill. Cilt 4. 1526.
- West, Stacia, Amy Castro Baker, Sukhi Samra, ve Erin Coltrera. Preliminary Analysis of SEED's First Year. Economic Empowerment Demonstration, Stockton: Stockton Economic Empowerment Demonstration, 2021.
- Widerquist, Karl. Universal Basic Income. The MIT Press, 2024.
- World Economic Forum. «Global Social Mobility Index.» 2019.

UNIVERSAL BASIC INCOME: A SOLUTION TO POVERTY, INCOME INEQUALITY AND TECHNOLOGICAL TRANSFORMATION

Ubeydullah Şener

ABSTRACT

Universal Basic Income (UBI) is a radical social policy proposal that commits the state to provide regular cash payments to all citizens without any tests or conditions. This practice, which stands out in the fight against poverty and income inequality, has been on the agenda in different regions throughout history. Today, it is being intensively discussed again by economists and decision-makers to solve the economic and social problems caused by the Covid-19 pandemic. This study examines the potential of ETG in reducing poverty and income inequality and its role in combating job losses caused by the rapidly developing automation and artificial intelligence-supported production models in recent years. It also analyzes in detail its financing challenges, its effects on labor force participation and its relationship with existing social assistance systems. The findings of the study reveal that the ETG has significant potential in combating poverty and income inequality, but its burden on the budget should be taken into account in countries lacking natural resources. Given that technological transformation will profoundly affect many sectors, the ETG can be an effective tool to tackle such structural transformations.

Keywords: Universal Basic Income, Poverty, Income Inequality, Technological Unemployment, Social Security